

ВИХОВНА СИСТЕМА ЮРИДИЧНОГО ЛІЦЕЮ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

П. О. Білоус, А. О. Денисенко, м. Харків

«Від правильного морального вибору залежить вся подальша доля людини як особистості: її розквіт чи занепад, щастя чи нещастя, радості і біди і, нарешті, навіть її життя».

О. М. Бандурка

Юридичний ліцей Національного університету внутрішніх справ був заснований за ініціативою народного депутата України, ректора Національного університету внутрішніх справ О. М. Бандурки спільним наказом Міністерства внутрішніх справ України та Міністерства освіти України і розпочав свою роботу в 1995 році. Метою його створення було поліпшення довузівської підготовки найбільш обдарованої та талановитої молоді, а також надання допомоги в утриманні та вихованні дітей із сімей працівників органів внутрішніх справ, які загинули або зазнали каліцтва під час виконання службових обов'язків.

Засновники юридичного ліцею — Харківська облдержадміністрація та Національний університет внутрішніх справ. Термін навчання — 3 роки.

Педагогічні ідеї

- Виховання індивідуума через участь у суспільно-політичному житті (М. Г. Чернишевський).
- Виховання громадянина через національну культуру (К. Д. Ушинський).
- Виховання особистості в колективі та через колектив (А. С. Макаренко).

Виховна позиція педагогічного колективу:

«Якщо вчитель має лише любов до справи, він буде гарним учителем. Якщо вчитель має лише любов до учня, як батько й мати, він буде кращим за того вчителя, який прочитав усі книжки, але не має любові ні до справи, ні до учнів. Якщо вчитель поєднує в собі любов до справи і до учнів, він досконалий учитель».

Л. М. Толстой

«Жодна мудра думка не повинна зникнути безслідно, жодне глибоке моральне переконання не повинно згаснути, не передавши своєї пристрасної молодшим поколінням».

В. О. Сухомлинський

«Серед усіх засобів впливу одним із найбільш потужних є особистий приклад».

А. Файоль

«Коли б хто-небудь запитав, як би я міг у короткій формулі визначити суть мого педагогічного досвіду, я б відповів: якомога більше вимог до людини і якомога більше поваги до неї».

А. С. Макаренко

Правила для учнів:

«Шукати випадків зробити добро».

Л. М. Толстой

«Участь людини в суспільно-політичному житті є однією з необхідних умов її розвитку, формування її духовного складу, ... розвитку в людині істинно людської гідності».

М. Г. Чернишевський

«Коли є шкільний колектив, педагогічний колектив і дитячий колектив, тоді всі виховні питання ставляться на своє місце, й тоді високо звивається шкільний стяг, постає питання про честь колективу».

А. С. Макаренко

Повчальні істини:

Індивідом народжуються.

Особистістю стають.

Індивідуальність відстоюють.

А. Г. Асмолов, А. В. Петровський

Концепція виховної системи

Основою для формування ціннісних орієнтацій учнів є:

1. Абсолют Добра як основа всіх цінностей;
2. Висока повага до закону, яка будується на:
 - вихованні правової свідомості та підвищенні юридичної обізнаності;
 - організації процесу свідомого засвоєння універсальних цінностей загальнолюдської та національної культури;
 - вихованні власної гідності, свідомої дисципліни, обов'язку і відповідальності, виробленні навичок правомірної поведінки.
3. Готовність до захисту прав і свобод громадян України, яка полягає у:



- формуванні політичної та національної свідомості, патріотизму, любові до рідної землі, свого народу, розвитку громадської активності, вихованні бажання працювати задля розквіту держави, готовності її захищати;
 - вихованні нетерпимого ставлення до правопорушень і злочинності, бажання взяти посильну участь у захисті прав і свобод громадян, формуванні вміння протистояти негативним впливам;
 - вихованні трудової дисципліни майбутнього працівника ОВС, поваги до обраної професії, розвитку професійного мислення, стимулюванні до подальшого здобуття знань та вдосконалення своєї кваліфікації;
 - забезпеченні повноцінного фізичного розвитку та удосконаленні фізичних здібностей ліцеїстів, охороні та зміцненні їхнього здоров'я.
4. Усвідомлення учнем себе як частки суспільства через:
- виховання духовної культури особистості, створення умов для вибору нею своєї світоглядної позиції;
 - створення оптимальних умов для самовиховання, самовдосконалення;
 - формування основ культури спілкування та побудови міжособистісних стосунків;
 - надання превентивної та оперативної допомоги дітям у рішенні їх індивідуальних проблем, пов'язаних з фізичним і психічним здоров'ям, спілкуванням, успішним просуванням у навчання, взаємозв'язками у колективі, з життєвим та професійним самовизначенням, впровадження в роботу ліцею педагогічної підтримки;
 - забезпечення умов для розвитку та реалізації творчих здібностей;
 - забезпечення духовної єдності поколінь;
 - виховання поваги до національних традицій та дотримання створених традицій ліцею.

Головна мета виховної системи юридичного ліцею —

Виховання особистості майбутнього правоохоронця через формування загальнолюдських цінностей та професійно важливих якостей особистості.

Концептуальним підходом у досягненні головної мети є формування системи загальнолюдських цінностей.

Виховна система орієнтується на такі рівні загальнолюдських цінностей:

- моральні імперативи;
- Вітчизна — єдина, унікальна для кожної людини Батьківщина, що дана їй предками;

- сім'я, родинне виховання;
- праця — основа людського буття;
- знання як результат творчої праці;
- людина — абсолютна цінність, міра всіх речей, мета, засіб і результат виховання;
- Земля — загальний дім людини (оволодіння планетарним мисленням);
- світовий спокій і злагода між людьми, державою — головна умова існування Землі і людства.

Система цінностей

Абсолютно вічні цінності:

- 1) добро;
- 2) совість;
- 3) правда;
- 4) віра;
- 5) надія;
- 6) любов (духовна і фізична близькість людини з людиною);
- 7) доброта;
- 8) краса (переживання прекрасного в природі і мистецтві);
- 9) чесність (правдивість, ширість);
- 10) справедливість;
- 11) милосердя тощо.

Основні громадянські цінності:

- 1) прагнення до соціальної гармонії і справедливості;
- 2) культура соціальних і політичних стосунків;
- 3) захист індивідуальних прав і свобод;
- 4) повага до національних цінностей інших народів;
- 5) висока повага до закону;
- 6) права людини на життя, гідність, безпеку, рівні можливості, володіння майном, приватне життя;
- 7) право на свободу думки, совісті, вибору конфесії, участі в політичному житті, право на самовираження;
- 8) обов'язки, що виражаються в повазі до людського життя, прав людини, до закону, до державної демократичної обраної влади, національних меншин та їх культур;
- 9) толерантне ставлення до чужих поглядів, якщо вони не суперечать загальноприйнятим нормам, абсолютним цінностям тощо;

Основні національні цінності:

- 1) ідеал України (Україна — єдина, унікальна Батьківщина, що дана нам предками);
- 2) державна незалежність України;
- 3) патріотизм, готовність до захисту Батьківщини;
- 4) єдність поколінь на основі віри в національну ідею;
- 5) почуття національної гідності, історична пам'ять;

- 6) пошана до державних та національних символів та свят;
 - 7) прагнення до національної єдності у країні;
 - 8) повага до державної влади, державних та національних інституцій,
 - 9) зосвіт духовного життя українського народу і залучення його до християнської моралі;
 - 10) високий розвиток українського народного господарства і забезпечення матеріального добробуту всіх громадян;
 - 11) дбайливе ставлення до національних багатств, рідної природи тощо.
- 4) відповідальність;
 - 5) матеріальна забезпеченість;
 - 6) орієнтація на задоволення духовних потреб;
 - 7) внутрішня свобода, воля;
 - 8) мудрість, освіченість;
 - 9) оптимізм;
 - 10) творча активність;
 - 11) працьовитість;
 - 12) терпимість;
 - 13) цілеспрямованість тощо.

Цінності сімейного життя:

- 1) вірність і довір'я;
- 2) піклування про батьків і старших у сім'ї;
- 3) гармонія і демократизм стосунків поколінь, готовність до взаєморозуміння, повага до прав старших;
- 4) допомога слабшим членам сім'ї;
- 5) здоровий спосіб життя, прихильність до спорту, культури;
- 6) дотримання народних звичаїв, охорона традицій, збереження пам'яті про предків;
- 7) гостинність;
- 8) гігієна сімейного життя тощо.

Цінності особистого життя:

- 1) самостійність;
- 2) раціоналізм;
- 3) впевненість у собі;

Головні завдання виховної системи ліцею:

- розробка й апробація нового змісту освіти, методів і форм навчання та виховання;
- надання вихованцям основ професійних знань, необхідних для подальшого вдосконалення у вищих навчальних закладах системи МВС;
- формування у вихованців моральних та вольових якостей, дисциплінованості, високої свідомості, громадського та службового обов'язку, прищеплення любові до майбутньої професії;
- розвинення природних позитивних нахилів, здібностей і обдарованості, творчого мислення, потреби і вміння самовдосконалюватися, формування громадської позиції, власної гідності, готовності до трудової діяльності, відповідальності за свої дії;
- підготовка вихованців фізично здоровими і витривалими, здатними стійко долати труднощі служби в підрозділах органів внутрішніх справ;
- надання ліцеїстам можливостей для реалізації індивідуальних творчих потреб, оволодіння системою знань та практичними вміннями і навичками наукової, раціоналізаторської діяльності;
- надання допомоги сім'ям загиблих співробітників МВС та сім'ям співробітників, яким заподіяно каліцтва під час виконання службових обов'язків;
- надання допомоги у вихованні дітей сім'ям співробітників МВС, які більшу частину свого часу віддають несінню служби;
- підготовка кадрів зі сформованими методами роботи, методами самоосвіти.



Рис. 1. Модель (схема) професійно важливих якостей особистості працівника ОВС

НАПРЯМИ ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ**1. Моральне виховання**

Моральне виховання — це цілеспрямований і систематичний вплив на свідомість, почуття, поведінку вихованців з метою формування в них моральних якостей, які відповідають вимогам і нормам моралі.

Завдання морального виховання:

- надання учням знань норми моралі;

- збагачення емоційного світу дітей моральними переживаннями, почуттями;
- накопичення та збагачення досвіду моральної поведінки.

Культура поведінки — сукупність форм повсякденної поведінки людини, в яких знаходять вияв додержання моральних норм.

Моральна навичка — стійка форма поведінки, здійснення якої є життєвою потребою людини.

Групи моральних навичок:

- навички ввічливості;
- турбота про оточуючих;
- навичка витриманості;
- навичка точності.

Моральні норми:

- поняття «добро»;
- обов'язок;
- совість;
- честь;
- гідність;
- сенс життя.

Норми поведінки:

- ставлення людини до народу, Батьківщини;
- ставлення до праці;
- екологічне виховання;
- ставлення дитини до людей;
- ставлення людини до самої себе (дисциплінованість).

Методика виховання моральних навичок:

- режим;
- вправи;
- контроль і самоконтроль;
- гра та ін.

II. Громадянське виховання

Громадянське виховання — це процес формування громадянськості як риси особистості, яка характеризується усвідомленням нею своїх прав і обов'язків у ставленні до держави, народу, законів, норм життя, турботою про благополуччя своєї країни, збереження людської цивілізації, конкретними діями відповідно до власних переконань і цінностей.

Основна мета громадянського виховання:

- сформувати свідомого громадянина, якому притаманні високі моральні ідеали суспільства, любов до Батьківщини, відповідальність за виконання громадянського обов'язку.

Завдання громадського виховання:

- забезпечення оволодіння ліцеїстами системою знань, необхідних для виховання громадянина;
- формування умінь, необхідних для участі ліцеїстів у житті суспільства, реалізації його ідеалів і цінностей;

- створення умов для набуття вихованцями досвіду громадянської дії;
- формування у ліцеїстів потреби в громадянській поведінці, виховання в учнів якостей громадянина України.

Риси громадського виховання:

- патріотична свідомість, громадянська відповідальність, суспільна ініціатива й активність, готовність працювати для розвитку Батьківщини, захищати її, підносити її міжнародний авторитет;
- повага до Конституції, законів держави, прийнятих у ній правових норм, сформованість потреби в їх дотриманні, високій правосвідомості;
- досконалі знання і володіння державною мовою, турбота про піднесення її престижу;
- увага до батьків, свого родоводу, традицій та історії рідного народу, усвідомлення своєї приналежності до нього як його представника, спадкоємця і наступника;
- дисциплінованість, працьовитість, завзятість, почуття дбайливого господаря своєї землі, піклування про її природу, екологію;
- гуманність, шанобливе ставлення до культури, традицій, звичаїв національних меншин, що проживають у країні, висока культура міжнаціонального спілкування.

Зміст громадського виховання:

- почуття патріотизму;
- культура міжетнічних відносин;
- правова культура;
- політична культура.

Громадянин — особа, яка належить до постійного населення конкретної держави, користується її захистом і має сукупність політичних та інших прав і обов'язків.

Громадянськість — інтегральна риса особистості, що виявляється у відчутті себе громадянином конкретної держави, лояльному ставленні до її інституцій і законів, почутті власної гідності у відносинах з представниками держави, знаннях і поважанні прав людини, чеснот громадянського суспільства, відповідальному ставленні до своїх обов'язків перед державою, патріотизмі.

Громадянська культура — соціально обумовлений рівень розвитку особистості як громадянина.

Громадянська позиція — система ціннісних і соціальних орієнтацій та настанов, що характеризують людину як громадянина країни, для якого моральним принципом є громадянський обов'язок.

III. Формування світогляду ліцеїстів

Світогляд — система поглядів, переконань, ідеалів, у яких людина виражає своє ставлення до оточуючих, середовища та самої себе.

Види світогляду:

- науковий;
- релігійний;
- повсякденний (життєвий).

Структура світогляду:

- система знань;
- погляди;
- переконання.

Знання як компонент — система наукових істин світогляду.

Погляди світогляду як компонент світогляду — судження, суб'єктивний висновок людини, пояснення тих чи інших природних і суспільних явищ, визначення свого ставлення до них.

Переконання — сукупність осмислених та емоційно прийнятих ідей, які стосуються ідеології, політики, моралі, мистецтва та ін., що визначає життєву позицію особистості.

Критерії сформованості світогляду:

- знання понять, законів, теоретичних узагальнень, які є визначальними для розуміння суті процесів розвитку природи, суспільства, людини;
- стійкість поглядів і переконань при оцінці явищ і подій;
- виявлення світоглядних позицій у конкретних громадянських справах, у своїй діяльності, поведінці.

IV. Трудове виховання

Трудове виховання — це складова всебічного гармонійного розвитку особистості учня, його фізичних, моральних, розумових, естетичних здібностей і якостей у процесі організації різноманітної трудової діяльності, формування позитивного ставлення до праці, сумлінності, відповідальності, дбайливості у ставленні до матеріальних цінностей суспільства й особистих речей, стимулювання до виявлення ініціативи, творчості тощо.

Завдання трудового виховання:

- створення умов для розуміння учнями ролі праці в житті, реальних перспектив її в умовах ринкової економіки;
- підготовка до самовизначення, вибору адекватного реальному життю, своїм потенційним можливостям, шляху в житті;
- виховання психологічної готовності до праці (позитивна установка на трудову діяльність; вміння швидко адаптувати-

ся до нових умов праці, спілкування в колективі; наполегливість, вміння переборювати труднощі; не падати духом з приводу невдач, працелюбності, творчого ставлення до праці;

- практична підготовка ліцеїстів до трудової діяльності, яка припускає оволодіння індивідом конкретними трудовими вміннями і навичками;
- формування культури праці (наукова організація праці, знання і дотримання правил техніки безпеки та ін.);
- виховання економічної культури.

Види трудової діяльності:

- навчальна праця;
- трудове навчання;
- суспільно корисна праця;
- продуктивна праця;
- самообслуговування.

Трудове навчання — спеціально організований педагогічний процес, спрямований на оволодіння учнями науковими основами техніки, технології, організації виробництва та на формування і вдосконалення трудових умінь і навичок, культури праці.

Працьовитість

- постійна потреба в трудовій діяльності, її позитивні соціальні й особисті мотиви;
- усвідомлення значення праці для суспільства і для себе;
- наявність трудових умінь і навичок, їх постійне вдосконалення;
- наполегливість;
- задоволення від результатів праці.

Профорієнтація — підготовка особистості вихованця до свідомого вибору професії.

Засоби профорієнтації:

- профінформація;
- профконсультація;
- профвибір;
- соціально-професійна адаптація;
- економічне виховання.

Форми трудового виховання:

- уроки праці;
- гуртки;
- студії;
- трудові справи.

V. Фізичне виховання

Фізичне виховання — це складова системи виховання, спрямована на зміцнення здоров'я людини, її фізичний розвиток.

Фізичний розвиток — зміни, що відбуваються з людиною внаслідок біологічного розвитку фізичного виховання.

Фізична культура:

- сукупність досягнень людини в галузі її фізичного розвитку;

- навчальний предмет, який сприяє фізичному розвитку й зміцненню здоров'я ліцеїстів.

Форми фізичного виховання:

- уроки фізичної культури;
- оздоровчо-гігієнічна робота в режимі навчального часу;
- позакласна і позашкільна робота.

Засоби фізичного виховання:

- фізичні вправи (гімнастика, спортивні ігри, туризм);
- оздоровчі сили природи (сонячне опромінення, повітряні і водні процедури);
- гігієнічні фактори (режим праці та відпочинку, харчування, оптимальна площа спортивних залів, вологе прибирання, провітрювання та ін.).

VI. Естетичне виховання

Естетичне виховання — це формування естетичних знань, смаків, ідеалів, розвиток здібностей естетично сприймати явища дійсності, твори мистецтва, формування потреби вносити прекрасне в оточуючий людину світ, зберігати прекрасне.

Естетична культура:

- естетичне сприймання;
- естетичне ставлення;
- естетичні почуття;
- естетичне судження;
- естетичний ідеал;
- естетичний смак;
- естетична діяльність;
- оволодіння основами естетичних знань.

Джерела естетичного впливу:

- природа;
- мистецтво;
- особиста діяльність суб'єкта;
- краса побуту;
- національні цінності.

Художнє виховання — естетичне виховання особистості засобами мистецтва.

Система естетичного виховання:

- вивчення різних навчальних предметів;
- естетика праці і спілкування;
- позакласна та позашкільна робота з естетичного виховання;
- самовиховання.

Засоби

1. Навчальна діяльність.
2. Присяга вихованців.
3. Рідне слово та історія країни.
4. Національні символи, традиції, звичаї.
5. Законодавство, Статuti Збройних сил України, навчальні посібники.
6. Колектив.
7. Особистий приклад.
8. Традиції ліцею, дошка пошани, альбоми класів.

9. Штандарт ліцею.

10. Посвідчення ліцеїста та значок випускника.

11. Особові справи вихованців, система стягнень та заохочень.

12. Благодійна діяльність.

13. Фізкультура і спорт.

14. Проведення парко-господарських днів.

15. Виховні заходи.

16. Газета «Юний юрист».

17. Засоби масової інформації.

18. Твори мистецтва, художня література.

19. Сім'я.

20. Самовиховання тощо.

Методи і форми виховної системи

Формування професійних якостей у вихованців ліцею здійснюється як в урочний, так і в позаурочний час.

Форми виховання:

- уроки;
- лекції;
- класні години;
- ліцейські та класні свята;
- громадський орган «Рада честі»;
- громадські формування;
- школа молодших командирів, Рада командирів;
- психологічний інформаційно-консультативний пункт для ліцеїстів та батьків;
- система виховних центрів (центр розвитку дитячої творчості, музей, клуби, гуртки, секції, факультативи, майстерні, науково-дослідні лабораторії, дебат-клуби тощо);
- система виховних комплексів (збори, засідання, конференції, традиційні справи ліцею, екскурсії, творчі школи активу, туристичні та культпоходи, заняття в басейні);
- зустрічі з видатними людьми (працівниками правоохоронних органів, ветеранами тощо);
- конкурси-огляди, фестивалі, олімпіади, змагання;
- колективні творчі справи;
- телефон довіри;
- радіовузол, інформаційні куточки, газета;
- батьківські університети;
- літній спортивно-оздоровчий табір;
- табірні збори, курс молодого бійця;
- правовий всеобсяг для населення.

Методи виховання:

- організаційні;
- словесні;
- наочні;
- практичні;
- діагностичні.

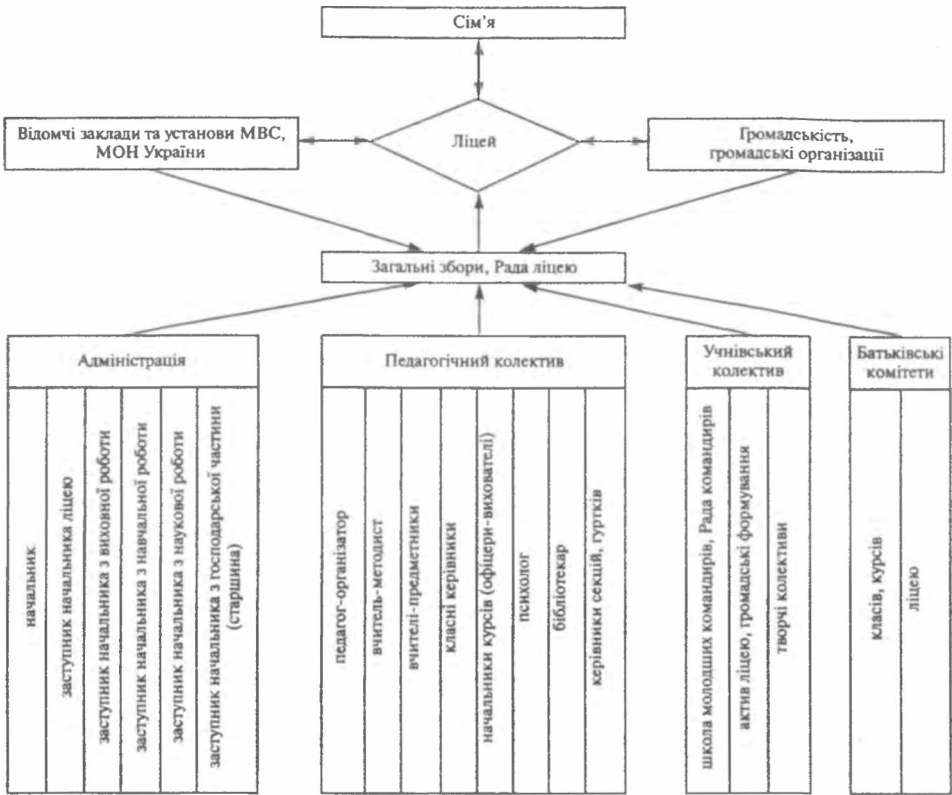


Рис. 2. Організаційно-функціональна структура виховної роботи

Впровадження в урочну та позаурочну роботу тренінгів, комунікативних, ділових ігор, годин спілкувань, рингів, референдумів, диспутів, аукціонів ідей, «мозкових штурмів», подорожей, колективних планувань тощо.

Педагогічні ради з проблем виховання

Рекомендована тематика:

1. Методика вивчення рівня вихованості ліцеїстів та форми її фіксації.
2. Методика вивчення особистості учнів з метою спонукання їх до самовиховання.
3. Класна година як одна з провідних форм діяльності класного керівника (організація класної години, теми, форми проведення, зміст).
4. Співробітництво, співуправління, співтворчість як провідні методи організації виховної діяльності.

5. Загальнолюдські цінності та їх місце у виховному процесі.

6. Вплив учнівського колективу на особистість учнів.

Учитель та класний колектив

- Удосконалення позаурочної виховної роботи з учнями на основі індивідуального підходу до них;
- виховання відповідальності та виховання відповідальності;
- виховання як процес управління розвитком особистості;
- психологічні особливості професії та педагогічної позиції вчителя;
- виховання особистості — майбутнього правоохоронця: досвід, проблеми, пошуки;
- значення вивчення особистості учнів в удосконаленні роботи, пов'язаної з моральним вихованням тощо.

Батьківський університет

Форми роботи:

- батьківські збори;
- школа для батьків;
- консультативний пункт (психологічні та методичні рекомендації);
- групові та індивідуальні бесіди;
- спільні справи, виховні заходи;
- «круглі столи», зустрічі;
- благодійні акції «Милосердя» (робота з пільговим контингентом);
- інформаційні «куточки для батьків»;
- батьківські дні;
- робота батьківського комітету;
- тестування з метою покращання навчально-виховного процесу тощо;
- цикл лекцій для батьків:
 - 1) «Єдність педагогічних вимог з боку ліцею та сім'ї»;
 - 2) «Шляхи формування особистості — майбутнього правоохоронця»;
 - 3) «Виховання індивідуума в колективі»;
 - 4) «Запобігання вживання наркотичних речовин, алкоголю, тютюну тощо».

Педагогічні знахідки

1. Промадський орган «Рада честі».
2. Психологічний інформаційно-консультативний пункт для ліцеїстів та батьків.
3. Телефон довіри.
4. Школа молодших командирів.
5. Система виховних центрів (музей, клуби, гуртки, секції, факультативи, майстерні, науково-дослідні лабораторії, дебат-клуби тощо).
6. Система виховних комплексів (збори, засідання, конференції, традиційні справи ліцею, екскурсії, творчі школи активу, туристичні та культпоходи).
7. Участь ліцеїстів у турнірах, виставках, олімпіадах, конкурсах.
8. Проведення парко-господарських днів.
9. Наряди по ліцею.
10. Проведення колективних творчих справ.
11. Проведення тренінгу з питань вивчення невербальним комунікацій.
12. Проведення вечорів відпочинку, фестивалів КВК.
13. Робота тренажерного залу, секцій.
14. Робота інформаційних куточків, стендів, у тому числі і для батьків.
15. Батьківські університети.
16. Допомога дитячим будинкам, ветеранам, людям похилого віку.
17. Школи молодих спеціалістів.
18. Організація літнього спортивно-оздоровчого відпочинку.
19. Табірні збори, курс молодого бійця.
20. Посвята у першокурсники.



Рис. 3. Структура процесу самовиховання

21. Присяга вихованців.
22. Брейк-театр.
23. Газета «Юний Юрист».
24. Дошка пошани.
25. Альбоми класів.
26. Особові справи вихованців.
27. Посвідчення ліцеїста та значок випускника.
28. Штандарт.
29. Радіовузол.
30. Спортивне свято «Козацькі забави».
31. Конкурс «Клас року».
32. Система стягнень та заохочень.
33. Екскурсії до територіальних органів внутрішніх справ, судів, органів виконання покарань.
34. Правовий всеобуч для населення.
35. Військово-спортивне свято Дня Перемоги.

Результат роботи виховної системи

Показники:

- згуртованість учнівського колективу;
- випускник — майбутній правоохоронець як:
 - індивідуум;
 - громадянин;
 - особистість;
- зв'язок з ліцеєм після закінчення («відчуття ліцею»).